

TIJORAT BANKLARINING MOLIYAVIY RESURSLARINI BOSHQARISH

Jamanbayev Axror

SamISI talabasi

Ilmiy rahbar: **Abduvahhobov Shaxzod Xolmo‘min o‘g‘li**

Bank ishi kafedrası o‘qituvchisi,asistent

Annotatsiya: Bank resurslarini mukammal ravishda tashkil etish va tejamkorlik bilan foydalanish har qanday banklarning samarali ishlashi uchun asos bo‘lib xizmat qiladi.Bu maqolada ayni shu masalalar:Tijorat banklarining ahamiyati,resurslari va ana shu resurslardan samarali foydalanish haqida fikr yuritiladi.

Kalit so‘zlar: Bank resurslari,kredit resurslari,depozitlar,bank balansi,banklararo kreditlar.

Moliyaviy tizimning asosiy komponenti sifatida bank omonatchilardan qarz oluvchiga mablag‘ ajratadi.Ular moliyaviy xizmat ko‘rsata va bu xizmatlar umumiy iqtisodni yanada samarali qilishga yordam beradi.Bank tizimi deposit olish,kredit berish va foiz stavkalari signallariga javob berish orqali mablag‘ni tejoychidan qarz oluvchiga yo‘naltirishga yordam beradi.Banklar kredit karta bo‘yicha milliard dollarlik korporativ birlashishni moliyalashtiruvchi yirik korporatsiyagacha bo‘lgan qarz oluvchilarga xizmat qiladi.Bu shuni ko‘rsatadiki,Banklarning mablag‘manbalarining asosiy qismi depozit-chek,jamg‘arma,pul bozori deposit hisoblari va muddatli sertifikatlardir.Bulardan maqsad-ko‘chmas mulk,tijorat kreditlarini berish.Alohida banklarning aktiv va passiv tarkibi tarmoq ko‘rsatkichlaridan farq qilishi mumkin,sababi ba’zi muassaslar ixtisoslashgan yoki cheklangan bank xizmatlarini ko‘rsatadi.

Bozor iqtisodi sharoitida yaratilgan resurslar tijorat banklarining iqtisodiy faoliyatini oqilona amalga oshirishda muhim ahamiyatga ega.Resurs bazani shakllantirishda yangi mijozni jalb qilish resurs bazasining tarkibiy qismini tashkil etadi.Rossiyalik olim O.Lavrushinning fikriga ko‘ra,tijorat banklarining resurslari yoki “banklarning resurslari”bankning ixtiyorida bo‘lgan o‘z va jalb qilingan resurslarining yig‘indisi hisoblanib,unga aktiv operatsiyalarini amalga oshirishda ishlatiladi.Masalan,tabiiy resurslar,moliyaviy inson resurslari.Shunga asosanib,iqtisodiy resurslarni iqtisodiy imkoniyatlarning asosiy elementlaridan biri sifatida qarash mumkin. U jamiyat rivojining barcha bosqichlarida taqsimlanadi.Dastlab banklarning majburiyatlari va ularning resurslari bir xil tushuncha emasligiga e’tibor qaratish lozim.Bank passivlari bank resurslarining manbai hisoblanadi.Demak bank resurlari bank balansining passiv qismida aks etadi.Ularning o‘lchamlari:

- ➔ O‘z mablag‘I hisobidan amalga oshiriladigan bank faoliyati.
- ➔ Markaziy bankning pul-kredit siyosati va banklardan qarz mablag‘i va tuzilishi.
- ➔ Tijorat bankining markaziy bakdagi zahira miqdori.

Iqtisodiy manbalarda va bank mablag‘larini shakllantirishda turli xil talqinlarni masalan,”Bank resurslari”,”Kredit resurslari”,”Bank majburiyatlari” kabi tushunchalarni keltirish mumkin.Bank resurslariga bo‘lgan ehtiyoj bankni shakllantirish va bank faoliyati

amalgaga oshirishda paydo bo'ladi. Bankni tashkil etishning dastlabki bosqichlarida banklar o'z kapitaliga ega bo'lishi va kelgusidagi faoliyati uchun resurlarni jalb etish kerak.

Bank resurslarining aylanish bosqichlari:

1. Pul mablag'lari.
2. Kredit ajratish.
3. Kredit va foiz to'lovi.

Tijorat banklarining resurs bazasini tartibga solish markaziy bankning bevosita vazifa emas, ammo pul-kredit siyosati doirasida Belarus Respublikasi Milliy banki bu masalaning turli usullarini qo'llash orqali to'g'ridan to'g'ri yoli tijorat banklari resurslarining hajmiga bilvosita ta'sir qiladi. Umuman olganda, tartibga solish choralari zarur Milliy bank Belarus Respublikasi tijorat banklarining resurs bazasida butun tizimining xavfsizligini ta'minlash talabari bilan bog'liq. Tijorat banklari tomonidan oassiv operatsiyalarni amalga oshirishdan maqsad:

1. Bank faoliyatini resurslar bilan ta'minlash.
2. Iqtisodga yo'naltirish mumkin bo'lgan qo'shimcha mablag'lar manbalarini shakllantirish.
3. Jalb qilingan mablag'larga bank foizlarini to'lash yo'li bilan aholi va yuridik shaxslar daromadlarini oshirish.
4. O'z kapitali hajmini oshirib boorish.
5. Bank operatsiyalarini riskdan himoya qilish uchun rezerv fondlarni tshkil qilish.

Bank kapitali-bank muassalarining yig'ilgan mablag'lar bo'lib, turli zahiralalar va taqsimlanmagan foyda bank kapitalini kengayishini ta'minlaydi.

Bankning o'z resurslari bank kapitali va unga tenglashtirilgan moddalarni ifodalaydi. Rol va kattalik ustav kapitali tijorat banklarining o'ziga xos xususiyati borki, u boshqa faoliyat bilan shug'ullanuvchi korxonalar va tashkilotlardan farq qiladi, chunki banklar o'z mablag'lari hisobidan mablag'larga bo'lgan umumiy ehtiyojning 10 foizdan ko'prog'ini qoplaydi. Odatda davlat banklari uchun o'z mablag'lari va qarz mablag'lari o'rtasidagi nisbatning minimal chegarasini belgilaydi. Kelgusida banklar o'z resurslari hisobiga o'zlari kamaytirishi kerak bo'lgan zahiralarni yaratadilar kredit xavfi o'z resurslari uzoq muddatli aktivlarga investitsiyalarning asosiy manbai hisoblanadi. Banklar o'z va qarz mablag'larini ishlatganda eng muhim vazifa bir vaqtning o'zida bank aktivlarining maksimal rentabelligini va likvidlikning ma'qul darajasini ta'minlashdir.

Daromadning asosiy hajmi banklarga kredit investitsiyalari, qimmatli qog'ozlarga investitsiyalar hisobidan beriladi. Bankning umumiy likvidligi resurslarni yuqori likvidli aktivlarga joylashtirish orqali ta'minlanadi: markaziy bank va boshqa banklardagi korrespondentlik hisob varaqlarida. Resurlarning ma'lum bir qismi banklar banklar tomonidan asosiy vositalar va nomoddiy aktivlarni sotib olish uchun ishlatiladi va u tadbirkorlik subyektlari kabi bankning normal ishlashini ta'minlash uchun zarur hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.Abdullayeva Sh.Z."Bank risklari va kreditlash".-Toshkent,moliya 2002.
- 2.Abdullayev G',Karimov F."Kichik biznes va tadbirkorlik asoslari".